

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Збірник наукових праць

*Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету*

Випуск 16

Рівне-2009

„Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії”: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 16. – Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2009. – 313 с.

Збірка вміщує результати наукових пошуків з актуальних проблем української та світової історії, виголошені на I Міжнародній науково-практичній конференції молодих дослідників, аспірантів, магістрантів 9-10 грудня 2009 року (Рівне, РДГУ, історико-соціологічний факультет).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, ректор Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Острог);

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ);

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський);

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці);

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ);

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Згідно постанови президії ВАК України часопис „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії” визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 4 від 27 листопада 2009 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію: серія КВ № 15857-4329Р від 12.10.2009 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет

Було прийнято рішення повідомити листом І. Климів про результати наради. Письмова відповідь прийшла на початку листопада 1940 р. “Мармаш” категорично засудив позицію Волинської крайової ексекутиви і її рішення про збереження нейтральної позиції до Революційного проводу. Поряд з тим він схвалював ініціативу створення керівного органу і пропонував продублювати крайову ексекутивну запасною. Таку необхідність І. Климів пояснював масовими арештами членів ОУН і небезпекою втрати зв’язків з низовими ланками організації в разі знищення діючого проводу. Так, як позиція більшості Волинських керівників ОУН залишалася не визначеною, то пропонувалося в грудні 1940 р. провести розширене засідання крайової ексекутиви з його участю і прийняти виважене рішення.

Нарада відбулась в кінці грудня 1940 р. на хуторі біля с. Антонівка. Дискусія з І. Климівим переросла в ультимативні вимоги визнати С. Бандеру провідником ОУН. В разі прийняття іншого рішення “Мармаш” погрожував відсторонити всіх незгідних від роботи і взяти керівництво у власні руки. Непоступлива позиція І. Скопюка спровокувала звинувачення в його адресу про порушення конспірації під час організації навчальних курсів, що наражало на небезпеку виявлення всієї мережі підпілля, не бажанні виконувати розпорядження Центральному проводу в частині релігійної пропаганди та ін. Результатом суперечки стала заява І. Скопюка про добровільне зняття повноважень та вихід з ОУН [1, 425–426].

Намагаючись розрядити обстановку І. Климів запросив І. Скопюка до іншої кімнати, де у приватній розмові закликав його не гарячкувати і запропонував йому роботу в будь-якому іншому проводі на посаді організаційного референта або в Центральному проводі за кордоном. І. Скопюк вирішив виїхати, хоча згоди на посаду не дав. Таким чином, контроль над крайовою ексекутивною перейшов до Революційного проводу [1, 182].

Перебравши на себе всі зв’язки І. Скопюка І. Климів отримав санкцію Центрального проводу на його вбивство. Замах планувалося здійснити в січні 1941 р. Знищити передбачалось також його заступника С. Мазурця, але ці плани не були реалізовані у зв’язку із арештом І. Скопюка 7 січня 1941 р. Він розділив долю сотень засуджених військовими трибуналами націоналістів і був розстріляний 30 липня 1941 р. [1, 429].

Згідно поширеному у 1941 р. наказу, складеному невідомим оунівцем з нагоди смерті провідника ОУН-6 на ПЗУЗ В. Робітницького, за період 1939–1940 рр. в тюрмах було знищено органами НКВС близько 9 тис. активних членів організації [5, 36].

Отже, процес формування структури ОУН на Волині був тісно пов’язаний із новими реаліями життя в умовах радянської дійсності. Висока професійність органів держбезпеки УРСР ставила під сумнів можливість реалізації програмних документів організації стосовно підготовки та початку збройного виступу. Розгалужена радянська агентурна мережа всередині ОУН зводила нанівець всі зусилля спрямовані на розбудову підпілля, забезпечення ефективного функціонування низових клітин організації.

Джерела та література

1. Архів УСБУ у Волинській області. Кримінальні справи. Скопюк І. В. Спр. 6824-ФП. – Т. 1. – Т. 2.
2. Архів УСБУ у Волинській області. Кримінальні справи. Павлусь Й. Ф. Спр. 6220-ФП.
3. Кучерепа М. Волинь: 1939–1941 рр. / М. Кучерепа, В. Вісин. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005.
4. Патриляк І. Тактика і стратегія українських націоналістів на початковому етапі Другої світової війни. Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія. Історичні нариси. За ред. С. Кульчицького. – К.: Наукова думка, 2005.
5. Наказ № 3 з нагоди смерті провідника ОУН на ПЗУЗ Володимира Робітницького (без підп. І дати). Центральний державний архів Вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУ). – Ф. 3833. – Оп. 2. – Спр. 3. – Арк. 36.

УДК 281.9:261.8 (477.81/82) “1941/1942”

Ірина Булига, старший викладач кафедри філософії та економічної теорії Рівненського державного гуманітарного університету

КОНФЛІКТОГЕННИЙ ПОТЕНЦІАЛ МІЖПРАВОСЛАВНИХ ВІДНОСИН НА ВОЛИНІ У 1941-1942 РР.

Постановка й актуальність проблеми. Сьогодні конфліктологічна парадигма релігієзнавчих досліджень є досить актуальною та затребуваною, адже в сучасній Україні ми маємо декілька православних центрів, що функціонують в доволі динамічному просторі політичних ігор, суспільних

змін, пов'язаних майновими претензіями та взаємними обвинуваченнями. Причини, витоки та фактори міжправославного протистояння сучасності необхідно відслідковувати, звертаючись до попереднього історичного розвитку. Тому *метою дослідження* постає аналіз комплексу причин, що сприяли розгортанню конфліктогенних потенцій православного середовища у 1941-1942 рр.

Джерельна база та історіографія проблеми представлена дослідженнями Н.Стоколос [17,18,19], С. Здіорука [8], І. Власовського [2], Ю. Волошина [3] та ін.

Міжправославний конфлікт Другої світової війни не виник спонтанно і не був привнесений штучно, а закономірно породжений цілим комплексом взаємопов'язаних причин: історичних, геополітичних, етнонаціональних, церковно-канонічних, проблемою лідерства та міжособистісних взаємин, володіння церковною власністю, релігійною упередженістю представників кожної конфесії та мав історичне, релігійно-догматичне і національне коріння; постійно підігрівався політичною ситуацією, живився та підтримувався німецькою владою та був одним із проявів окупаційної політики.

В новій обстановці, яка була викликана окупацією України у 1941 р., гостро постало питання про те, в юрисдикції якої церкви має перебувати українське православ'я. Кардинальна зміна політичної і церковної ситуації на території України гостро висунула в релігійному житті суспільства проблему автокефалії, що на думку Н.Стоколос й спричинило розкол у тодішньому православ'ї [19, 47]. З іншого боку, йшов паралельний процес становлення ще одного церковного утворення, яке не бажало поривати зв'язків з Московським патріархатом. З перших днів окупації, під прикриттям "релігійної толерантності", німці сприяли оформленню Автономної церкви як противици національній - Автокефальній.

Закономірно, що розгортання автокефалізаційного руху було тісно пов'язане із державницькою ідеєю. Єпископ Луцький і Ковельський Полікарп (Сікорський), на Волині, був єдиним православним єпископом, який вітав проголошення української держави у Львові, 31 червня 1941р., вбачаючи у "вільній Українській державі – Українську Вільну православну церкву" [20, арк.2]. Паралельно з ідеєю автокефалії в Україні оформлювалася і інша – протилежна – ідея єдності з Російською православною церквою. Вона була відпрацьована арх.Олексієм (Громадським) та мала спочатку реалізуватися на Волині, а згодом і інших українських землях. Результатом таємного серпневого Почаївського собору 1941 р. стала ухвала про збереження канонічної підлеглості РПЦ. Преса, яка мала національний характер, однозначно негативно виступила проти ухвал цього собору [15]. Український громадський провід на Волині звернувся до єп. Полікарпа з пропозицією очолити Українську православну церкву на землях України, аргументуючи, що "Церква Автокефальна як раніш існувала, так і тепер існує на наших теренах, бо Митрополит Діонісій ніколи не відмовлявся від автокефалії" [4, арк.24]. У Москві РПЦ не пропустила нагоди, щоб заявити, що Україна перебуває в її компетенції, опублікувавши в березні 1942 р. документ, який засуджував українську автокефалію [14, 298].

Окупаційна влада, якій церковний розподіл був вигідний, визнала існування обох церковних напрямків, про що засвідчила рівненська зустріч представників Автономної та Автокефальної церков [7, арк.8]. Керівник політичного відділу та референт з релігійних питань на цій же зустрічі заявили, що "влада не входить в канонічні суперечки поміж цими церквами і не підтримує жодну з них, ані ту, ані другу" [5, арк.25]. Ця декларативна заява на тлі тогочасних мінливих історичних процесів виглядала чистого роду популізмом. Тому, що насправді німецька окупаційна адміністрація спочатку фаворизувала УАПЦ, сприяючи антиросійським настроям в Україні, та коли автокефальний рух почав виявляти ознаки самодостатності і некерованості, то німці все більше почали надавати протекціонізму АПЦ [17, 347]

Кожна конфесія була зайнята розбудовою власної інституції, яка могла б вести боротьбу з опонентами за розподіл сфер впливу, наголошувати на власній значимості та унікальності. А "німецька влада, мала певну користь від боротьби між роз'єднаними церквами", дозволяючи вести полеміку і самостійно приєднувати приходи до православних автокефальної чи автономної орієнтації. "Архієпископ Олексій розшукав по всіх містах своїх єпископів і місіонерів із закликами до населення... за допомогою збору підписів приєднувати приходи під свою юрисдикцію [9, арк.24]. Так само вчинив архієпископ Полікарп, маючи на своїй стороні певні органи влади в особі службовців-українців" [9, арк.24]. Конкуренція між православними центрами полягала в тому, щоб виграти змагання за вплив на православних, закріпити за собою певну територію впливу. Подекуди спостерігаємо протиріччя всередині самої пастви, які відвідували церкву, щодо бачення юрисдикційного підпорядкування та невизначеність самого священика у цьому питанні [16, 454-455].

Фактично прагнення надати церкві значення духовного консолідуючого ферменту для народу наштовхнулося на низку перешкод. Основною серед них була ворожнеча між тими ієрархами, хто у свій час прийняли юрисдикцію РПЦ та прибічниками автокефалії. В цілому, на Волині, активізація переходу парафій із АПЦ до УАПЦ почала спостерігатись після того, як вона стала повстанською зоною. Проте, на думку К. Беркгофа, є підстави сумніватися в тому, що це відбувалося згідно з бажанням більшості православних, а не унаслідок тиску з боку УПА, лідери якої були вороже налаштовані до автономістів [1, 25].

Вибудовуючи складне павутиння міжконфесійних відносин, зазначимо, що приблизно з літа – початку осені 1942 р., невідкладність церковного поєднання усвідомлювалася ієрархією обох церков, що

стало виявом розуміння безперспективності стану розділення і розбрату. [18, 113]. Одним із найактивніших ініціаторів об'єднавчого руху був єпископ Переяславський Мстислав (Скрипник), якого німецькі спецслужби називали “найбільшою важливою духовною персоною в Києві” [3, 281]. Саме йому, на початку січня 1942 р, надіслав листа митрополит Української греко-католицької церкви Андрій (Шептицький), в якому останній наголошував на нагальній необхідності міжправославного єднання та усунення усіх суперечностей, роздорів та перешкод [10, арк. 34]. Переписка митр. Олексія і арх. Полікарпа, також засвідчує розуміння необхідності доцентрової тенденції обох православних течій та необхідності проведення об'єднавчої наради. На ній, на думку митр. Олексія “все можна обговорити і дійти до якогось ладу... Не треба думати про перепідпорядкування одному другому: коли треба, можна зрестись того, що нині маємо, аби тільки для Св. церкви користь була” [2, 242]. Адже, як зазначає у своєму листі до владики Полікарпа митр. Олексій, якщо “властивість українця сварка і незгода, то обі сторони витримали вже іспит на українця” [2, 241]. Таким чином, на думку І. Власовського, митр. Олексій психологічно був підготовлений до поєднавчих розмов [2, 242].

27 липня 1942 р., за участю єп. Мстислава, у Харкові, був складений акт приєднання до Автокефальної церкви митр. Феофіла (Булдовського), що мав управляти церквою на Лівобережжі і також підтримав ідею єднання [21, арк.22,24]. Після цього митр. Феофіл отримав запрошення прибути в м. Луцьк на собор єпископів, який мав відбутися 4 жовтня 1942 р. [21, арк.24]. Хоча німецька влада заборонила проведення цього Собору, все ж єпископат УАПЦ на початку жовтня 1942 р. зібрався у Луцьку, де найбільш актуальною темою “приватних” розмов ієрархів, була тема церковного розколу в Україні та необхідності вироблення кроків до поєднання [2, 241]. 8 жовтня 1942 р., у Почаєві, відбувся кульмінаційний момент консолідуючих переговорів і було підписано акт поєднання церков [8, арк.1]. Підписання акту було завершено молитовним об'єднанням – Олексія, Ніканора і Мстислава у “головній соборній церкві Лаври з цілуванням Почаєвських святинь” [6, арк. 8].

В майбутньому на заваді дотримання підписаного акту та фактичного поєднання стали, як німецька влада, яка заборонила будь-які згадки про цю подію в пресі, так і більша частина єпископату Автономної церкви, які почали “стягатися з реалізацією акту, узискуючи угоду окремих своїх єпископів, і в результаті цього з'явився відомий заперечуючий меморандум автономних єпископів..., який знівечив добру волю до поєднання, коли така й була навіть у когось із єпископів автономної Церкви” [6, арк.8]. 23 жовтня 1942 р. до рейхскомісаріату був викликаний митр. Олексій, де йому нагадали, що церква мусить бути аполітичною та рекомендували вирішувати важливі церковні питання в порозумінні із владою. Тому останній змушений був назвати підписаний ним документ “проектом”, який “вимагає для свого здійснення згоди усього об'єднуючого єпископату” [17, 357-358]. Відповідно і схожу позицію було продемонстровано німецькою владою і УАПЦ. У рейхскомісаріаті у Рівному було заявлено єпископові Мстиславу “секретарю-канцлеру – Синоду українських єпископів”, що в принципі німецька влада схвалює об'єднання обох церковних напрямків, проте з новим станом справ не може погодитись через те, що це є результатом забороненого зібрання єпископів і взагалі, за бажанням рейхскомісара, форма української ієрархії може бути остаточно встановлена лише після визволення України. З огляду на те, що рейхскомісар, у майбутньому, передбачає об'єднання та створення вищого керівництва, необхідно вжити заходів, щоб усунути єпископів обох напрямків, які всупереч забороні брали участь у церковному соборі та самочинно здійснили об'єднання [3, 282]. Позицію АПЦ кінцево задекларувала зустріч митр. Олексія і арх. Полікарпа 11-12 листопада 1942 р., де стало зрозумілим, що цей Акт тепер трактувався главою АПЦ лише як “проект поєднання” [2, 246].

Остаточна його відмова від “Акту поєднання” сталася після зустрічі з представниками німецької влади 27 листопада 1942 р. Зрештою, офіційно, 15 грудня митр. Олексій відкликав свій підпис із об'єднавчого акту, про що повідомив архієреїв спеціальним листом [2, 246; 12, 751-754]. Так, на думку єп. Мануїла (Тарнавського), який юрисдикційно належав спочатку УАПЦ, згодом АПЦ і був страчений українськими націоналістами, “провід двох церковних течій розійшовся у братній незгоді на розстайні шляхи, викликаючи на устах притасного та явного атеїзму, воюючого безбожництва та сектанства демонічний усміх вдоволення” [13].

Висновки. Внаслідок кризової ситуації в українському православ'ї, що виникла після утворення двох церков різного юрисдикційного спрямування, частина ієрахів, вихована в душі російської богословської школи, канонічність українського православ'я пов'язувала лише з Московським патріархатом. Патріотично налаштований клір вважав за необхідне проголошення автокефалії. Прагнення ієрархів створити спільний орган управління і провести об'єднавчий Собор були грубо зруйновані окупаційною владою.

Нездійснене поєднання Автономної та Автокефальної церков призвело до ще більшої ворожнечі між їх представниками, яку завуальовано підтримувала і офіційна влада. Після невдачі поєднавчого процесу, розпочався відкритий терор проти православних ієрархів. Саме ж життя обох церков проходило згідно вказівок інструкцій місцевої влади. Таким чином, конфесійний фактор виконував здебільшого

дезінтегративну функцію, що загрожувало стабільності. А якщо релігія не здатна згуртувати українську націю в єдине ціле, то навряд чи вона виконуватиме роль інтегратора в міжетнічних відносинах чи контактах.

Джерела та література

1. Беркгоф К. Чи було релігійне відродження в Україні під час нацистської окупації? / К. Беркгоф // Укранський історичний журнал. - 2005. - №3. - С. 16–36
2. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви: в 4-х т. / Власовський І. – К.: Українська Православна Церква Київського Патріархату, 1998. – Т. 4 – Ч. 2. – 416 с.
3. Волошин Ю. “Найбільша духовна персона в Києві”. До 100-річчя з дня народження патріарха УАПЦ Мстислава // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – №1/2(6/7). – 1998. – С. 281-286.
4. Дежавний архів Волинської області (далі - ДАВО). - Ф.Р-2. – Оп.1. – Спр.118.
5. ДАВО Ф.Р- 1021. – Оп.1. – Спр.4.
6. Державний архів Рівненської області (далі - ДАРО). - Ф. Р-281. – Оп.1. – Спр.3.
7. ДАРО Ф. Р-52. – Оп.2. – Спр.13.
8. ДАРО Ф. Р-281. – Оп.1. – Спр. 9.
9. ДАРО Ф. Р-281. – Оп.2. – Спр.2.
10. ДАРО Ф. Р-281. – Оп.1. – Спр.17.
11. Здіорук С. І. Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні ХХІ століття : Монографія / С. І. Здіорук. – К. : Знання України, 2005. – 552 с.
12. Мартирологія українських церков: У 4-х т. / [упор. О. Зінкевич, О. Воронин]. – Торонто-Балтимор: Українське видавництво “Смолокип” ім. В. Симоненка, 1987. – (Документи і матеріали, християнський самвидав України). – Т.1: Українська православна Церква. – 1987. – 1207 с. – (Бібліотека “Смолокипа”).
13. Мануїл. До Всечесного духовенства, Преподобного Монашества і боголюбивих Православних Християн Володимир-Волинської єпархії / Мануїл, Єпископ Володимир-Волинський // Ковельські вісті. – 1942. – 15 жовтня.
14. Косик В. Україна і Німеччина у другій світовій війні / В. Косик. – Париж – Нью-Йорк – Львів : НТШ, 1993. – 660 с.
15. Почаївські “чуда” // Наші вісті 1941. – 15 жовтня.
16. Реабілітовані історією. Рівненська область: [у т.]. – Рівне : ВАТ “Рівненська друкарня”, 2006. – (Науково-документальна серія книг “Реабілітовані історією”: у 27 т. / голов. Редкол. : Тронько П. Т. (голова) [та ін.]). – Кн. 1 / [обл. редкол. : Королюк В. М. (співголова), Ю. М. Торкунов (співголова) та ін.]. – 2006. – 578 с.
17. Стоколос Н. Г. Конфесійно-етнічні трансформації в Україні (XIX – перша половина ХХ ст.) / Н. Г. Стоколос. – Рівне: РІС КСУ – ППФ “Ліста – М”, 2003. – 480 с.
18. Стоколос Н. “... Для миру церковного і добра віруючого народу...”(Що стало на заваді поєднанню православних церков в Україні восени 1942 року) / Н. Стоколос // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Збірник наукових праць. – Вип.8. – С. 12-24.
19. Стоколос Н. Г. Роздоріжжя. Про дискусії навколо шляхів розвитку православ'я на початку гітлерівської окупації України / Н. Г. Стоколос // Людина і світ. – 2002. – № 1. – С. 47-54.
20. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі ЦДАВОУ). – Ф. – 3833. – Оп.1. – Спр.66.
21. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі ЦДАГОУ). – Ф.1. – Оп.23. – Спр.90.

УДК 37 (477.81) “1941–1944”

Валентина Доброчинська, к.і.н., в.о. доц. кафедри історії України
Рівненського державного гуманітарного університету

РОЗВИТОК ОСВІТИ РІВНЕНЩИНИ В УМОВАХ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ (1941–1944)

Із початком радянсько-німецької війни територію Рівненщини окупували нацистські війська. У серпні 1941 р. був створений райхскомісаріат “Україна” з центром у Рівному, який поділявся на 6 генеральних округів. Територія Рівненщини увійшла до округу “Волинь”. Окупаційна влада виявила особливий економічний інтерес до природних багатств регіону та людського потенціалу, адже це було в планах А.Гітлера ще задовго до нападу на Радянський Союз. На українських землях окупаційна адміністрація встановила “новий порядок”, який торкався усіх сфер життя.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Луговий Олег (Одеса) Найм скандинавських воєнків у Київській Русі та Візантії в цифрах	3
Юсупович Адріан (Варшава, Польща) К вопросу о назначении игумена Стефана Владимирским епископом	7
Нагірний Віталій (Краків, Польща) “Да и Галич”: з історії відносин галицько-волинських князів із монголами у 1240-х рр.	9
Кузьма Тетяна (Рівне) Організація державного апарату: від Київської Русі до конституції Пилипа Орлика	12
Рибачок Ірина (Острог) Єврейська та татарська громади в містах Південно-Східної Волині в кінці XVI – першій половині XVII століття	17
Васильсва Ольга (Київ) До структури управлінського апарату гетьманського двору: дозорці та старости гетьманських маєтностей (1687–1734 рр.)	20
Конопка Наталія (Острог) Розв’язання малоросійським військовим губернатором Миколою Григоровичем Рєпніним проблем міського урядування	24
Мацко Наталія (Тернопіль) Взаємовідносини російських військовослужбовців із населенням Правобережної України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)	29
Кізлова Антоніна (Київ) Списки чудотворних ікон у системі святинь Києва кінця XVIII – початку XX ст.	33
Тимочко Ірина (Рівне) Кременецьке Свято-Миколаївське Богоявленське братство: ретроспектива	36
Косар Ірина (Івано-Франківськ) Діяльність Володимира Охримовича у студентському товаристві “Академічне братство”	39
Дацків Ігор (Тернопіль) Формування зовнішньополітичної концепції Українською Центральною Радою від автономії до незалежності	43
Хома Іван (Львів) Становище Окремого загону Січових Стрільців на час листопадового повстання у Львові	47
Долганов Петро (Рівне) Євреї в спектрі економічної політики ЗУНР	51
Заставецька Наталія (Тернопіль) Популяризація ідеї збереження пам’яток у Східній Галичині у 1920–1930-х р. (на прикладі діяльності Національного музею у Львові)	54
Гуменюк Оксана (Рівне) Масові репресії радянського режиму проти населення західноукраїнських земель (1939–1941 рр.)	57
Кратюк Ірина (Рівне) “Шуцманшафт”: місце й роль у контексті українсько-єврейських взаємин часів Другої світової війни	59
Дудка Наталія (Рівне) Військово-політична діяльність Дмитра Паліїва в роки Другої світової війни	62
Шевченко Лілія (Київ) Рівень споживання сільського населення України в роки хрущовської “відлиги” як показник якості його життя	64
Кузьмич Микола (Луцьк) Розвиток промисловості Волинської області в 1950-х – середині 1960-х років	68
Мазуркевич Альона (Київ) Рівень розвитку дошкільних закладів освіти як показник якості життя сільського населення України в 60-х – 80-х рр. XX століття	72
Колядинський Василь (Луцьк) Луцький автомобільний завод в роки незалежності (1991–2008 рр.)	75

Мушкевич Олег (Луцьк) Проблеми формування національної ідентичності та культури політичної свідомості української нації	80
Киридон Алла (Київ) Діяльно-христова церква в Україні: проблемне поле досліджень	83

СЕКЦІЯ II. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Троян Сергій (Рівне) Колонізаційно-підприємницька діяльність німецького купецтва в Південній Америці у XVI ст.	87
Шеретюк Руслана (Рівне) Перехід уніатів Білорусі в римо-католицизм на початку XIX століття та реакція на нього уряду крізь призму російського імперського законодавства	91
Івчик Наталія (Рівне) Право і безправ'я єврейського населення Російської імперії XIX століття	96
Троян Павло (Рівне) Концептуальні підходи в Німеччині до проблем імперської політики в другій половині XIX ст.	98
Валух Людмила (Рівне) Берлінська конференція (1884–1885 рр.): політична боротьба в Англії навколо питання про її колоніальні здобутки та втрати	101
Даценко Ірина (Київ) Дисертація та інститут наукової атестації в університетах Російської імперії (другої половини XIX – початку XX століття)	104
Кукса Олександр (Мінськ, Республіка Білорусь) Государственно-политическое строительство в 1917–22 гг.: основные тенденции в современной историографии Беларуси и России	107
Бунечко Сергій (Рівне) Аграрна реформа в Польщі: тенденції та особливості (1920-ті роки)	110
Постоловський Руслан (Рівне) Генеза й еволюція чеських національно-демократичних ідей: історичний дискурс	114
Дзюбишина Наталія (Рівне) Реформаційний рух у педагогіці Чехословаччини в міжвоєнний період	119
Боровець Марія (Рівне) Мюнхенська конференція: випадковість чи закономірність історії	122
Сай Галина (Рівне) “Десятилітній план” нової сіоністської організації: амбівалентність оцінки в контексті польсько-єврейських відносин	124
Субот Олександр (Рівне) Політичні чистки у верхівці Комуністичної партії Чехословаччини 1949–1963 рр.: їх причини і характер	127
Купрій Тетяна (м. Бровари Київської обл.) Роль Людвіга Ерхарда у проведенні економічної реформи 1948 р.: досвід повоєнної Німеччини	133
Поспелов Андрій (Одеса) Тероризм в умовах біполярного світу (1960–початок 1990-х рр.): спроба концептуального аналізу	137
Троян Віктор (Рівне) Пан'європейський рух в умовах краху комуністичних режимів у Центрально-Східній Європі	141
Яцечко Світлана (Луцьк) Причини та перебіг грудневих подій в Польщі у 1970 р.	142
Крисенко Дмитро (Київ) США в іраксько-кувейтському протистоянні 1988–1990 рр.: миротворець чи провокатор?	145
Мисан-Мілясевич Володимир (Львів) Шанхайська організація співпраці як провідний учасник антитерористичної боротьби	148
Десятничук Ігор (Рівне) Розвиток громадянського суспільства як об'єкт історичного дослідження	150
Гайдукевич Анастасія (Рівне) Аналіз діяльності українських організацій в Чеській республіці (1993–2006 рр.)	154

СЕКЦІЯ ІІІ. ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Синюк Сергій (Рівне) Сліди культурних зв'язків Волині та Малопольщі у волинській книжності доби Володимира Васильковича	159
Тимощук Ольга (Львів) Социніани на Волині	161
Шмид Олександр (Рівне) Трудова імміграція поляків у Волинську губернію (1861–1914 рр.)	165
Немець Віктор (Львів) Весільний етап заручин на Волині і Поліссі: порівняльний аналіз (середина ХІХ – початок ХХ ст.)	168
Борщевич Володимир (Рівне) Культурно-просвітницька, благодійна праця православного духовенства Волині у 20–30-х рр. ХХ ст.	171
Переходько Наталія (Рівне) Медичне обслуговування населення м. Рівного (1921–1939 рр.)	175
Візитів Юлія (Рівне) Волинський Гонтар (Теодосій Довгалюк) – життєвий шлях будівничого пластової домівки	177
Ковальчук Тетяна (Острог) Внесок Волинського краєзнавчого товариства і опіки над пам'ятками старовини у розвиток туризму на Волині у міжвоєнний період	180
Самсонюк Тетяна (Рівне) ОУН у Західній Волині осені 1939 – літа 1941 років: вектори державотворчої діяльності та покарання за неї	183
Ленартович Олег (Луцьк) Відновлення організаційної мережі ОУН на Волині у 1939–1941 рр.	187
Булига Ірина (Рівне) Конфліктогенний потенціал міжправославних відносин на Волині у 1941–1942 рр.	190
Доброчинська Валентина (Рівне) Розвиток освіти Рівненщини в умовах окупаційної влади (1941–1944)	193
Абрамчук Катерина (Рівне) Вербувальна політика Німеччини на Волині в період Другої світової війни: особливості та шляхи втілення	196
Ковальчук Іван (Київ) Діяльність УПА на території Житомирської області в 1943 р.	199
Іванченко Володимир (Київ) Обставини загибелі письменниці та учасниці підпілля ОУН (Б) на Рівненщині Людмили Фої	202
Польова Юлія (Київ) Йосип Демчик (“Луговий”) – провідник Дунаєвського та Вінницького надрайонів ОУН (б) на Поділлі (1946–1951)	205
Ільницький Василь (Дрогобич) Керівний склад Дрогобицького надрайонного проводу ОУН (весна 1945 р.–1952 р.)	207
Борейко Галина (Рівне) Роль “Просвіти” у піднесенні національно-культурної свідомості у 80–90-ті роки ХХ століття	212
Писцьо Віталіна (Рівне) “Голос Сарненщини” – легальний пресовий орган періоду окупації	215
Прокопчук Сергій (Рівне) Початок будівництва “Козацьких могил”	218
Гілевич Ігор (Львів) Польові етнографічні дослідження Полісся України науковцями львівського скансену: історія, географія, тематика, результати та подальші перспективи	221

СЕКЦІЯ ІV.**ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ**

Яцечко Тетяна (Луцьк) Історична топографія Кременця Х–XIV ст. за літописними архітектурно-археологічними джерелами.....	226
Красножон Андрій (Одеса) Проблема датування оборонного рову фортеці Білгород на Дністрі	229
Чекурков Василь (Рівне) Археологічні джерела литовсько-польської доби про м. Дубно за матеріалами досліджень 2005 р.	234
Войтюк Олексій (Рівне) Характеристика замку в селі Тайкури на Рівненщині	236
Ващук Дмитро (Київ) Документи великого князя Свидригайла (за матеріалами 22 Книги записів Литовської Метрики)	237
Блануца Андрій (Київ) Земельні надання Сигізмунда II Августа на Волині: джерела дослідження	241
Сажок Оксана (Луцьк) Історіографія бібліотечної та видавничої діяльності церковних православних братств Волинської губернії у другій половині XIX – на початку XX століть	243
Дутчак Олена (Івано-Франківськ) Проблеми інституалізації галицького краєзнавства в українській та польській історіографії	247
Двуреченська Олександра (Дніпропетровськ) Органи міського самоврядування Катеринослава: історіографія питання	251
Музичин Ірина (Івано-Франківськ) Сучасна російська історіографія про зовнішньополітичні плани Росії щодо західноукраїнських земель наприкінці XIX – на початку XX ст.	255
Рябчикова Фаїна (Луцьк) Джерела до вивчення діяльності етнографічного відділу Волинського науково-дослідного музею (1920–1931 рр.)	259
Сова Андрій (Львів) Символіка пластового куреня “Лісові чорти” у Львові	267
Надурак Наталія (Івано-Франківськ) Українська історіографія про зовнішньополітичну діяльність ОУН (1929–1941)	271
Марченко Наталія (Острог) Періодичні видання як історичне джерело	275
Мальована Марія (Івано-Франківськ) Соціально-економічний розвиток західноукраїнськьї земель в 1950-х – першій половині 1960-х рр. у світлі вітчизняної історіографії	278
Корнійчук Любов (Острог) Співпраця Аркадія Жуковського в журналі “Український історик”	282
Хеленюк Анастасія (Острог) Професор Любомир Винар як редактор журналу “Ethnic Forum”	287
Клинова Галина (Рівне) Проблеми давньої історії України у творчості Олександра Домбровського	290
Наконечна Ольга (Івано-Франківськ) Національно-культурне відродження етнічних меншин України у 1985–1991 рр.: вітчизняна історіографія	293
Матлай Любава (Київ) Дипломатія Іспанії в період консолідації (80–90-ті роки XX століття): історіографія проблеми	297
Грачевська Таміла (Дніпропетровськ) Проблеми українсько-турецьких відносин: історіографічна традиція та новітні підходи	302
Годованська Оксана (Львів) Релігійні практики українських трудових мігрантів четвертої хвилі	305
ДАНІ ПРО АВТОРІВ	307
ЗМІСТ	310

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **В.М. Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **В.Б. Самсонюк, Л.М. Федорук**

Обкладинка – **Г.В. Волохов**

Підписано до друку 27.11.2009 р.

Папір офсетний. Гарнітура “Times New Roman”.

Наклад 300 прим. Обліково-видавничих аркушів 37,9.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету,
вул. С.Бандери, 12, м. Рівне, Україна, 33028.